

Marcel Štefančič, jr.

SLOVENSKI SEN

Eseji o nas

Marcel Štefančič, jr.

SLOVENSKI SEN

Eseji o nas

UMco

20 let

Ljubljana 2021

Za Aleša Debeljaka sem bil prepričan, da bo umrl zadnji. Da bo hotel videti, kako se je odrezal svet, ki ga je – z vnemo bojevnika in strastjo ostroge – neprestano tolmačil, premleval, spodbujal, priganjal in zapeljeval. In da bo hotel videti, kako jo je odnesla generacija, njegova »atlantidska« generacija, generacija »balkanske brvi«, »privilegirana generacija, ki se je rodila in odrasla v Jugoslaviji«. Ali je prišla do konca. Ali so se ji udejanjile sanje. Ali je življenje dobro z njo. Ali je ostala zvesta stvar, ki jih je izgubila. Ali svet še vedno doživlja tako intenzivno in avtentično kot v mladosti, ko ga je doživljala najintenzivneje in najavtentičneje. Ali je požrla vse solze. In ali je izpolnila pričakovanja.

Kaj drugega pa so bili njegovi eseji in njegove pesmi, če ne prav govori o »stanju unije«, recenzije generacije – njenega življenja, njenega otroštva, njene mladosti, njenega utripanja, njenih uspehov, njenega apatridskega tavanja, njenega gibčnega angažmaja, njene osamljene multikulturalnosti, njenih sentimentalnih potovanj, njenih selitev, njenega nomadskega prebijanja skozi noč sveta, njenih dohitevanj in prehittevanj vrtincev zgodovine, njenega nenehnega utopičnega soočanja z distopijami, vojnami, klavnicami, tragedijami, katastrofami, krizami, solzami, novimi in novimi eksodusi.

Tako kot Fitzgeraldov veliki Gatsby je »izzareval nekaj izrednega, nekakšno stanjšano občutljivost za življenjske obete, kakor da je povezan s katero tistih zapletenih naprav, ki na deset tisoč milj zabeležijo potres«. Ves oseben, luciden in glasen, čudovito logičen in suveren, z rokami v žepih in pogledom, uprtim v »srebrni poper zvezd«.

Kadar sva se srečala, me je vprašal: Kako ti uspe napisati vse to? Odvrnil sem lahko le: Glej no, kdo se oglašá! Ko sva bila še mulca, študenta, premražena od sanj, ki so včasih res le podaljševale spanje, sem se pogosto tudi sam spraševal natanko to: Kako mu uspe napisati vse tisto? In to tako hitro! Nikoli, ne prej ne pozneje, nisem poznal človeka, ki bi eseje in recenzije in članke – in pesmi, če hočete – pisal hitreje kot Aleš. In to je počel z maniro britve, ki švistne na razgaljeni vrat, z glasom, ki je hotel izgubiti spomin, da bi bilo ja čim več začetnih stanj, in z lahkoto, v kateri so se prelivale barve, hitrost sprejemanja, odsevi omotice, mrščavica doživljajev, blazni nasmeh drznosti, možganski sok, dobljene bitke, mleko staranja in vsi prihodnji filmi. Kot da bi se vsi tisti njegovi teksti, v katerih se je vse uredničilo prej kot želja, pisali sami.

Če bi ga vprašal, kako mu to uspeva, v čem je trik, bi mi verjetno odvrnil: Požreš solze in pišeš naprej. Ali pa: Zapišeš le to, kar vzdrži do konca. A po drugi strani je bilo jasno: že govoril je tako, kot da piše. Govoril je tako, kot drugi pišejo. In pisal je tako, kot najboljši govorijo, ko pišejo. Lahko bi bil govornik na obletnici mature generacije, ki se je v osemdesetih letih počutila kot Hegel pet minut pred izidom Fenomenologije duha, kot Igor Stravinski štiri minute pred krstno izvedbo baleta *Le sacre du printemps*, kot Kazimir Malevič tri minute pred prvo razstavo

Črnega kvadrata na belem ozadju, kot Bernardo Bertolucci dve minuti pred premiero Zadnjega tanga v Parizu in kot Bob Dylan minuto pred prvo izvedbo štikla Like a Rolling Stone.

Ko sva nekoč, tam nekje na začetku osemdesetih, ždela v Riu, je Aleš – kasneje avtor številnih knjig, prevedenih v številne jezike (»nepretrgana veriga uspeh potez,« bi rekel F. Scott Fitzgerald) – vprašal: A bova sploh kdaj prišla do knjige? Nama bodo kdaj izdali kako knjigo? Odkimala sva in v en glas dahnila: Ni šans! Nemogoče. Nepredstavljivo. Šit. Ko sva se dobila naslednjič, je Aleš rekel: Igor Mandić je objavil že trinajst knjig! O, šit. Kar stresla sva se. Nikoli ga ne bova ujela. Bila sva obupana. Ko sva se dobila čez nekaj dni, je Aleš dodal še piko na i: In zdaj je objavil še kuharico! Kaj?! Jebeno kuharico? Spreletel naju je srh. Najini življenji sta bili uničeni. Prepričana sva bila, da je z nama konec. Kako naj tekmuješ s tipom, ki je objavil trinajst knjig in potem še kuharico?

In potem me je leta 1984 poklical, ves evforičen in otipljiv: Izdali mi bodo knjigo, pesniško zbirko – in hočem, da ti napišeš spremno besedo! To je bil edini način, da tudi jaz – magari le periferno – pridem do knjige. Edini način, da sem tudi jaz tiskan v knjigi. Vsaj tako se nama je zdelo tedaj, ko sva bila prepričana, da je to itak »najina« prva in zadnja knjiga. Mandića ne bova nikoli ujela. Zbirko, v kateri je iz besed izvabljal pomene, kakršnih ne bodo imele nikdar več, in v kateri je govoril tiho, da bi se ljudje nagibali k njemu in ga pogrešali, ko ga nekoč ne bo več, je naslovil Imena smrti. Preberite jo kdaj, če hočete vedeti, od kod vsa tista prelivanja v enem izmed prejšnjih paragrafov.

Toda s sabo me ni vzel le zato, da bi še jaz prišel do knjige, temveč tudi zato, ker je verjel, da mora generacija skupaj stopiti na oder. Ko nastopi skupaj, se vsi, ki stojijo na odru, hranijo drug z drugim – kot člani rock benda. Ni nujno, da so kot posamezniki karizmatični in genialni in vnetljivi in originalni, toda ko se začnejo hraniti drug z drugim, ko začnejo delati drug za drugega, ko vsak pride s svojo idejo, svojo melodijo, svojim besedilom, svojo frazo, svojim rifom in svojo disonanco, ko nehajo gledati v tla, se tako transformirajo, da vsi – od pevca in solo kitarista do basista, bobnarja in bekvokalov – izgledajo fantastično in prerojeno in moderno in prestižno in utopično, kot bi bili pet minut v prihodnosti, tako da se jim v vsakem trenutku zgodi več kakor Švicarju v tisoč letih in da vsak trenutek spremenijo v hit, ki bo lahko preživel 1001 poslušanje.

O, in igrala sva v bendih – v študentski Tribuni in Teleksovi Uri kulturne anatomije. Disonance niso nikoli zveneale tako lepo. Kogar ni bilo, je zamudil. Izgledali smo kot sošolci, kot mulci, povabljeni na isti žur, kot pobegli vlak na zemljevidu, ki visi v zraku kakor raj iz druge roke, kot detektivi v filmu, v katerem igra tudi publika. Stres je bil bolj melodičen kot spanje. Očetje so videli, da gorimo. Nase smo naleteli na najbolj nepričakovanih mestih, zato nismo mogli ničesar preklicati.

Delali smo vse, da bi se nam zgodilo čim več, da bi lahko upravičili svojo nostalgijo – ne po preteklosti, temveč po sedanjosti. Zgodilo se nam je tudi vse tisto, kar se nam ni nikoli zgodilo. Aleš je bil gotovo med izumitelji nostalgije po sedanjosti. Instagramiziral je z besedami. »Le kaj bomo počeli popoldne in jutri in prihodnjih trideset let,« bi rekla

Gatsbyjeva Daisy. Vse je bilo tako filmsko, da ni čudno, da o tem niso nikoli posneli filma.

»Biti edini, ki bo preživel,« je zapisal v Imenih smrti, kot da bi iskal generacijo, s katero se bo lahko postaral. Da jo je vendarle našel, v svoji družini, soprogi Erici in treh otrocih, Klari, Lukasu in Simonu, ni nobenega dvoma. Bil je natančen kot osji pik. In trd v sto spremembah. »Koliko stika med izgubljenim in dobljenim, da se izpolni vse, kar mora priti.«

Vsi to pogrešamo, ko pritisne noč in ko kot Walter Benjamin ali Stefan Zweig sredi srditega zgoščevanja zgodovine nemočno strmimo v včerajšnji svet, ko upamo, da se bo s tem poletjem življenje začelo spet čisto na novo, in ko sanje dihamo kot zrak, ko fotokopiramo spomine na spomine in ko nočemo zamuditi najdaljšega dneva v letu, ko stegujemo roke in ko vedno manjka čisto malo, da bi se ujeli, in ko se, kot bi rekel Fitzgerald, »prebijamo naprej, čolni proti toku, a nas venomer zanaša nazaj, v preteklost«.

PA SEM TE!

*Kako je Slavoj Žižek položil
Jordana Petersona*

Ko sem vstopil v torontski Sony Centre for the Performing Arts, veliko dvorano, v kateri naj bi se v petek, 19. aprila 2019, spopadla Slavoj Žižek in Jordan Peterson, je bilo takoj jasno, da to ne bo le njuno soočenje, temveč tudi soočenje njunih publik, njunih fenov, njunih navijačev, ki so nezdružljivi. Številni so prišli v klubskih dresih, z navijaškimi rekviziti, tako da si jih zlahka ločil. Levo od mene je sedel moški v rdeči majici, na kateri je ob velikem Žižkovem portretu pisalo: »And so on.« (Žižkov mem, če hočete.) V desnici pa je stiskal orjaško rdečo rokavico z zelo dolgim iztegnjenim kazalcem in pripisom: »Go, Zizek, Go!« Jasno: Žižkov fen. Nekaj vrst za njim je sedel mladenič z rdečo čepico, na kateri je pisalo: Make America Great Again! Točno: Petersonov fen. Na čepici Žižkovega fena bi kakopak bil refren Melvillovega Bartlebyja, pisarja: »I Would Prefer Not To.«

Dvorana je bila razprodana, nabito polna, več kot tri tisoč ljudi (vstopnice – v redni prodaji od 42,89 do 113,39 dolarja, kasneje, v preprodaji, tudi po 300, 500 in 1500 dolarjev – so bile razgrabljene hitreje kot za hokejski playoff!), le tu in tam je bil kak sedež prazen, kar pa je bilo povsem logično – tu in tam je pač kdo zbolel ali umrl zaradi silnega

vznemirjenja, navsezadnje, debato med Žižkom in Petersonom – Sreča: kapitalizem proti marksizmu – so razglašali za »dvo boj stoletja«. Pa za finale lige prvakov, Super Bowl, intelektualni Mortal Kombat, zadnjo bitko stare hladne vojne, prvo bitko nove hladne vojne, revizijo dvo boja Chomsky: Foucault. Na spletu je bila celo ura, ki je odštevala čas do začetka debate. Oder je bil pripravljen, zrak napet, vprašanje je bilo le: Kdo bo zmagal?

Toda zgodilo se je nekaj nepričakovanega, tako rekoč nepredstavljivega: Peterson je izgubil, še preden se je »dvo boj« začel in še preden je Žižek sploh kaj rekel. Sam se je ustrelil v koleno. Pokopala ga je napačna, povsem dezinformirana predstava o Žižku in marksistih: prvič, od marksista, ki prihaja s hladnega (izza nekdanje »železne zavese«), je očitno pričakoval, da bo slavil gulag, teror, množične eksekucije in diktaturo proletariata, in drugič, očitno je mislil, da se Žižek zbuja s Komunističnim manifestom in da zaspi s Komunističnim manifestom, da je prav Komunistični manifest Žižkova največja svetinja, njegova Biblija, njegov Koran. Zato je v svojem uvodnem polurnem predavanju »odločno« in »energično« obračunal s Komunističnim manifestom: bencil je nad tem »virom vseh težav«, opozarjal, da ni v nobenem tekstu toliko zmot, sestavil seznam desetih – ne dvanajstih, milostno – največjih zmot (ne, zgodovine ne poganja razredni boj, ne, diktatura proletariata ne more zamenjati kapitalizma, ne, zlo ni le na eni strani, ne, vsi proletarci niso dobri, ne, centralno planiranje ni mogoče itd.), jezil svoje nasprotnike (tu in tam so koga zaradi »vpadanja v besedo« tudi odstranili iz dvorane), svaril, da so ljudje preveč različni, da bi sprejeli utopije, in vzravnano oznanjal, da »kapitalizem resda proizvaja

neenakost, a tudi bogastvo, vsi ostali sistemi pa proizvajajo le neenakost«.

Njegov obračun z zmotami je bil popolna zmota. Za začetek, s Komunističnim manifestom je obračunal na ravni naivnega srednješolskega spisa iz sredine petdesetih let prejšnjega stoletja. Dalje, to je počel dolgočasno (kot Superman, ki dvigne Zemljo!), a po drugi strani – vneto, fanatično »obračunavanje« s tekstom iz leta 1848 je res hud, patetičen anahronizem (približno tako kot Petersonova mantra, da človeške hierarhije, ki so nekaj »naravnega«, od Boga danega, ne temeljijo na oblasti). In končno, marksisti so vse to, nad čimer se je zgražal Peterson, že davno presegli – te Marx-Engelsove poenostavitve nikomur več ne kratijo spanja. To je že davno mimo. Škoda časa. Škoda energije. Škoda odločnosti. Peterson je pol ure tolkel v prazno. Boril se je z mlini na veter – stoje, res na pamet. Bil je »drugje«, v svojem amaterskem filmu. Kot da spanec sodobnega sveta ogroža marksizem, ne pa fašizem.

Petersonovo uvodno predavanje je bilo antiklimaks. Ko sem ga poslušal, sem si mislil: O, ti lenoba! S Komunističnim manifestom ne »obračunavaš« zato, ker je »vir vsega zla« ali »poln zmot«, temveč zato, ker je jebeno kratek! Ker ti ni bilo treba veliko brati! Ker si mislil, da boš zlahka zmagal! Rekel bom le to: Komunistični manifest je Petersona tako »zapeljal«, da je Žižek zmagal brez ene same izstreljene krogle. Ničesar mu ni bilo treba narediti. Dovolj je bilo, da je bil tam, pa ga je Peterson že polomil.

Ko je s svojim polurnim nastopom začel Žižek, je bil Peterson – »najvplivnejši intelektualec zahodnega sveta« (New York Times) – že bolj ko ne na tleh, zato Žižku, ki mu ni padlo niti na kraj pameti, da bi igral Petersonovo igro,

sploh ni bilo treba streljati z vsemi topovi: lahko je ostal kultiviran, no, dialektično vljuden. Najprej je vse tri besede iz naslova debate – sreča, kapitalizem, marksizem – povezal na primeru Kitajske, kjer so marksisti – komunistična partija – izpolnili Petersonove sanje in uvedli kapitalizem, s katerim naj bi osrečili večino prebivalstva: So Kitajci, ki so doživeli največji ekonomski uspeh v zgodovini, zdaj srečnejši kot v komunizmu? Podton se je glasil: Ne! Lahko bi tudi rekli, da se je podton glasil: Glejte, koliko represije in nasilja terja sreča! Nekaj nasilnega, brutalnega je v sreči (tako kot v ljubezni, ki človeka tako »šokira«, da izgubi tla, ravnotežje ipd.). Lahko bi celo rekli, da se je podton glasil: Kapitalizem ne potrebuje demokracije! »Komunisti so najboljši menedžerji kapitalizma!« Lahko pa bi rekli, da se je podton glasil: Razlike med komunizmom in kapitalizmom ni več! Igre je itak konec – kapitalizmu se ni več treba delati, da je boljši od komunizma. Za Petersona pravijo, da sovjetsko propagandno umetnost zbira zato, da ga stalno opominja na grozodejstva komunizma in marksizma – ne, zbira jo zato, ker je zapeljiva in privlačna, ker se ji torej ne more upreti.

Sledil je Žižkov filozofski stand up, njegov marksistični razzle dazzle. Skakal je od dalajlame do Trumpa, od T. S. Eliota do Sørenea Kierkegaarda, od Dostojevskega do Hitlerja, od krščanstva do psihoanalize, od džihadizma do stalinizma, od francoske cuisine do jastoga, Petersonove specialitete, od religije, ki dobre ljudi sili, da počnejo strašne, grozljive reči (če obstaja Bog, potem je za tega, ki se ima za božje orodje, vse dovoljeno), do gospodarjev, ki ljudi bujtno iz neoliberalnega dremeža in jih – magari z »rdečo tabletko«, če hočete – prebudijo v svobodo. Ne, ljudje niso

nikoli spontano svobodni – v svobodo jih je treba prisiliti! Poudaril je, da je populistična zgodba o priseljencih patološka laž, pa četudi bi bilo vse, kar pravijo populisti o priseljencih, res (tako kot je bil nacistični antisemitizem patološka laž), in da si ljudje izmišljujejo strašne ideološke zgodbe, da bi lahko težave kapitalizma projicirali v tujce in bi lažje upravičili svoja lastna grozodejstva (Hitler je bil v tem smislu resda največji zgodbar 20. stoletja, a tudi razsvetljeni zenbudisti à la D. T. Suzuki so kar tekmovali v »spiritualnem« zgodbarskem upravičevanju japonskega fašizma), opozoril, da kapitalizem ljudi – pač v slogu velikega stalnista ali pa velikega inkvizitorja, če hočete – vse bolj enači (raznolikost izginja), se čudil, da univerzalno zdravstveno zavarovanje in brezplačno šolstvo – nekdanja temelja zahodne družbe – danes razglašajo za največjo grožnjo svobodi, demokraciji in prihodnosti družbe, posvaril pred novimi trendi, kot so ekološke katastrofe, biogenetske manipulacije in novi apartheid (novi zidovi, nove ograje), ki bi lahko kapitalizem še bolj izrodili. Vsi le blažijo posledice kapitalizma – nihče pa se noče soočiti z vzroki kapitalističnega kaosa. Nič ni bolj distopičnega od prepričanja, da se s temi vzroki ne bo treba soočiti. Žižek bi moral dodati le še, da ni nič bolj distopičnega od vere, da je protistrup za vse hujši kapitalistični kaos Petersonovih 12 pravil za življenje. Je pa dodal: »Počasi bomo verjetno spolzeli proti neke vrste apokalipsi.« Ki nas bo prebudila.

Peterson, ki na Novi Zelandiji ni zamudil priložnosti, da bi posnel selfi s tipom, ki mu je na majici pisalo »Jaz sem ponosen islamofob«, je ostrmel, Žižkovi feni pa so eksplodirali. Tako kot so eksplodirali, ko je dodal, da je luč na koncu tunela le vlak, ki se nam približuje. Ja, vrtel je

svoje greatest hits, svoje največje hite, tudi tistega o Bohrovi konjski podkvi (ki »deluje«, pa četudi ne veruješ) in onega o ideološkem smradu stranišč, a njegovi feni so jih sprejeli tako, kot feni na rock koncertih sprejmejo največje hite svojih bendov: z ovacijami, z aklamacijo. Žižek, ki se predobro zaveda, da je nezavedno strukturirano kot vic, jim je dal nov spin, nov kontekst, novo interpretacijo. Kot Bob Dylan svojim hitom.

A ko je Žižek rekel, da so liberalci, njegovi največji kritiki, z napihovanjem politične korektnosti sami ustvarili možnosti za vzpon Donaldu Trumpa, sem pričakoval, da bodo Žižkovi feni kot eden – kot dobro uglašen zbor – nadaljevali njegovo »skrito« misel in siknili: Prav sami liberalci, največji Petersonovi kritiki, so z napihovanjem politične korektnosti ustvarili možnosti za vzpon Jordana Petersona!

Čakajte, zakaj se že zdi Peterson ljudem tako prepričljiv? »Ker levica svoje hiše nima pospravljene,« je pred časom poudaril Žižek, ki je v Torontu debatiral in polemiziral s stranskim produktom liberalne obsedenosti s politično korektnostjo.

Peterson je med Žižkovim otvoritvenim govorom gledal zabodeno, po malem osuplo – kot bi bil v krču. Skrčen, rahlo sključen, ne ravno vzravnani, z nogama, močno uprtima v tla. Iskal je oporo. Izgubljal je tla. Njegovo telo je postalo simptom. Pozabil je na svojih 12 pravil za življenje: »Opustite pobito in sključeno držo!« »Stojte pokončno, z vzravnanimi rameni!« Ni točno vedel, kaj se dogaja. Žižek, ki itak vedno zveni kot overlapping iz kakega Altmanovega filma, ga je zasul s plazom asociacij – in mu pokazal, kaj je to marksizem: protistrup za takšne, kot je Peterson.

Ko je Peterson dobil deset minut za odgovor (okej, za »ovržbo« Žižkove argumentacije), je bil vidno zmeden – spotikal se je ob svoje besede in svoje pavze, retorično omedleval, si nerodno popravljal hlačnici, krilil z rokami, se izvijal, da se z večino povedanega strinja in da je bila »Žižkova razprava preveč kompleksna, da bi lahko nanjo kar tako spontano odgovoril«, in celo priznal, da je bilo njegovo uvodno predavanje povsem nepotrebno, irelevantno in praktično vrženo stran, saj ga je Žižek presenetil – pričakoval je, da bo branil marksizem, zato je sam marksizem uvodoma tako zelo napadel! Vsaj tako je rekel. Spet zмотa: Žižek, ki je Petersonu en passant celo svetoval, katere Marxove knjige naj bere (Kapital, 18. brumaire Ludvika Bonaparta ipd.), je marksizem branil tako, da ga je prakticiral. Obstoj pudinga najlažje dokažeš tako, da ga poješ!

Ne, Peterson, ki je hvalil Žižkovo originalnost, a spregledal, da Žižka dela originalnega prav marksizem, res ni imel pojma, kaj se mu je zgodilo – spregledal je, da Žižek prihaja iz dežele, ki je doktorirala iz partizanskega, gverilskega bojevanja. In Heglove dialektike, če smo že ravno pri tem. Žižka ne bi smel izzvati na dvboj. Onega tvita – »Any time, any place, Mr. Zizek« – ne bi smel odposlati. Tam, na tistem odru, na katerem sta teden prej komično debatirala Steve Martin in Martin Short, je izgledal kot človek, ki z Žižkom ne bi smel debatirati o kapitalizmu in marksizmu. Vraga, izgledal je kot človek, ki z Žižkom ne bi smel debatirati o ničemer.

Za človeka, ki nenehno maha z recepti, nasveti, pravili in rešitvami, je preprosto prevečkrat poletel v prazno. In če kaj, potem je ta skoraj triurna debata, ki si jo je na YouTubeu prvi teden ogledalo več kot milijon in pol ljudi, potrdila, da

ima Peterson vedno rešitev le zato, ker se ne zaveda globine problema (za neenakost, pravi, ni kriv kapitalizem, temveč narava, naravni zakoni, biologija). Verjame, da so bile žrtve le v komunizmu, da pa jih v kapitalizmu ni (samo v Indiji je samo od leta 1947 do leta 1979, v času kapitalističnega eksperimenta, od lakote in podobnih nesreč umrlo 100 milijonov ljudi – toliko, kot jih je po Črni knjigi komunizma umrlo v komunizmu!), toda življenje, za katero stalno ponavlja, da je trpljenje, je življenje v kapitalizmu, saj vendar ne piše o Severnih Korejcih ali Kubancih.

Še huje: Žižek je v tistem fotelju izgledal kot stalinist, ki je Petersona – žrtev montiranega procesa – prisilil v samoobtoževanje in samoponiževanje. Peterson se je namreč stalil: »Zavedam se, da ima kapitalizem probleme ... Nisem branil kapitalizma ... Kapitalizem je najslabša oblika ekonomske ureditve, razen vseh ostalih, ki smo jih v preteklosti preizkusili ... Podivjani kapitalizem nima ustrezne rešitve za težave, s katerimi smo soočeni ... Žižek pravi, da kapitalizem kulturno življenje, vse življenje spreminja v blago – strinjam se ... Ni prav, da kapitalizem vse omeji na ekonomsko tekmovanje ...« In tako dalje. Žižku – »duhovitemu«, »moralno pogumnemu«, »karizmatičnemu«, »atraktivnemu« (tako je označil ta »misterij«) – je prikimal, pa četudi mu niti ne bi smel. Bilo je tako, kot bi na moskovskih procesih poslušali kakega Zinovjeva ali Kamenjeva. Peterson, veliki interpret Kristusove agonije na križu, je Kristusovo agonijo na križu končno tudi sam izkusil. »Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil?« Ne da je bilo to nujno slabo – s tem se je namreč toliko lepše podal duhu velike noči.

Peterson sogovornike, ki ga kritizirajo ali napadajo, rad izigrava tako, da jih poziva, naj bodo konkretni, naj torej

navedejo kak primer, dejstvo ali citat, ki potrjuje to, kar mu očitajo. Napadalec potem navede bodisi kak zelo slab, netočen, neposrečen primer, ki ga je mogoče zlahka ovreči in osmešiti, ali pa, še huje, sploh mu ne uspe navesti nobenega konkretnega primera – ne potegne mu, ne spomni se, »zatrokira«. No, ga je na lepem pozval Žižek: Običajno vi terjate dejstva in imena, zdaj pa bom jaz to terjal od vas! Povejte, kdo so ti »postmoderni neomarksisti«, ki jih stalno omenjate!

Kot veste, Peterson za največje zlo – in za vir vseh problemov sodobnega sveta – razglša prav »kulturne marksiste« oz. »postmoderne neomarksiste«. Tudi med debato je svaril pred tistimi, ki podpirajo marksizem (in teze Komunističnega manifesta), ker da je to tako rekoč smrtno nevarno, posebej za mlade. Zato je Žižek še toliko bolj vztrajal: Povejte imena, no, povejte imena! Kdo so to? Povejte mi!

Navrgel je celo: »To ni le retorično vprašanje, s katerim hočem le vljudno reči, da ste idiot, ki ne ve, kaj govori.« To ni bila le žalitev, s katero je hotel vzpostaviti »intimnejši« – ja, obscenejši – stik s Petersonom, temveč dokaz, da obvladuje debato.

Zato je lahko izvedel finto, ki jo običajno izvede Peterson – in Peterson je »zatrokiral«. Navesti ni znal nobenega imena, spomniti se ni mogel nobenega »postmodernega neomarksista«. Žižek ga je še naprej spodbujal, naj pove kako ime, pa se to ni zgodilo – Peterson je ostal brez imena. Žižek ga je matiral. Položil.

Dahniti bi moral le še: »Ha! Pa sem te!« Saj veste: »Gotcha!« Tako kot je »Pa sem te!« vzkliknil sam Peterson, ko je Cathy Newman, britanska TV-voditeljica (Channel 4 News), med intervjujem za hip ali dva izgubila sapo,

besedo in spomin. Ja, Peterson jo je »ujel«. In požel spletne ovacije. Ta zmaga – »Če se vi skušate do resnice prebiti tako, da me žalite, zakaj ne bi smel tudi jaz žaliti vas?« – ga je prikupila globalnemu foramskemu avditoriju, navsezadnje, »ponižal« in »osmešil« je žensko, celo feministko, strah in trepet jeznih, užaljenih belskih moških, ki jih je Peterson prepričal, da se feministke za zlorabe ženskih pravic v Savdski Arabiji ne zmenijo zato, ker si »nezavedno želijo moške prevlade«. In kot je poročal Spiegel, je bila Cathy Newman »deležna plohe žaljivk, od Petersonovih oboževalcev je prejela celo grožnje s smrtjo in televizijska postaja ji je priskrbela osebnega stražarja«.

Žižek, katerega prva knjiga v angleščini – *The Sublime Object of Ideology* – je izšla pred več kot tridesetimi leti, ni vzkliknil »Pa sem te!«, toda Petersona, ki bo morda nekaj takega kot Kelly Family, je pred njegovimi lastnimi feni tako mojstrsko – in tako dialektično, že kar hitchcockovsko – speljal na led, da je bil »Gotcha!« povsem na dlani. In ko se je Peterson, ki je očitno izgubil spomin, vendarle spomnil enega »postmodernega neomarksista«, francoskega filozofa Michela Foucaulta, je Žižek hitro in z velikim veseljem opozoril, da Foucault sploh nikoli ni bil marksist (»Marksizem je bil njegova tarča«), s čimer je potrdil svojo tezo iz lanskega članka za *The Independent*, zaradi katerega je bil izzvan na dvoboj – da torej Petersonova »dejstva« niso dejstva, ampak bolj teorije zarote, s katerimi potem upravičuje svojo paranojo.

Ne, nobenega dvoma ni bilo, da ga je »ujel« – in to na odprti sceni, pod reflektorji, pred kamerami. Če bi ob tem še vzkliknil »Gotcha!«, bi bilo že kar kičasto. Je pa res tole: če bi Žižek vzkliknil »Pa sem te!«, bi se dvorana, ki se je dobro

zavedala, kaj je Peterson – ljubitelj tradicije in družbenih hierarhij (»Iščite navdih pri zmagovitem jastogu, z njegovimi 350 milijoni let praktične modrosti«) – naredil Cathy Newman, zaradi sunkovitega aplavza, eksplozivnih ovacij in silovitega trušča, ki bi sledili tej več kot poetični ironiji, verjetno podrla.

A takoj zatem je šlo le še na slabše: Peterson, ki se ni mogel spomniti nobenega »postmodernega neomarksista«, se je skušal vendarle nekako izmazati, zato je rekel, da je neki inštitut poročal, da se je v raziskavi 25 odstotkov ameriških profesorjev družbenih ved izreklo za marksiste. Peterson, nekdanji socialist, se je skušal rešiti, a je le še dodatno poudaril slepo ulico, v kateri je obtičal: 25 odstotkov univerzitetnih profesorjev se je izreklo za marksiste, on se pa ne spomni niti enega? A Žižek je vztrajal: Kdo so to? Povejte katero ime!

Ni kaj, še enkrat bi lahko dahnil: »Pa sem te!« A po drugi strani – »Pa sem te,« bi lahko vzkliknil že, ko Peterson ni vedel, kako naj se odzove na njegov razzle dazzle, in ko se je nerodno trudil, da bi ostal nad vodo, v igri. Ali pa že kar takoj, ko je Peterson – »noro« jezen kot Howard Beale v Lumetovi klasiki Network – povsem brez veze mahal s Komunističnim manifestom in izgledal kot oni strašni Arabec, ki v Spielbergovem Lovu za izgubljenim zakladom na kairskem trgu srdito maha z mečem in izziva Indiano Jonesa, ki potem izvleče pištolo in ga indolentno – kot da gre za žižkovski dirty joke – ustrelji.

Žižek je s svojim »Pa sem te!« odigral Petersona – in pokazal, kako lahko je biti Peterson, a obenem tudi, kako težko je biti Žižek. Peterson se je sicer delal, da misli globoke misli, a se ni in ni mogel domisliti ničesar, kar bi

lahko tekmovalo z žižkizmi, ki so pobrali vse najbolj bučne aplavze, zato se je zatekal k svoji predvidljivi konspirologiji – hierarhije so naravne, Bog je velik, Marx ni cenil menedžerjev. Izgledal je kot nuna, ki je videla Hudiča.

A če mislite, da o Petersonu mislim vse najslabše, se motite. Ne, ravno nasprotno: menim namreč, da opravlja družbeno koristno delo, saj etnonacionalisti – vsi tisti »alternativni« desničarji, jezni nativisti, patrioti, rasisti, klanovci, šovinisti, islamofobi, paranoiki, konspirologi, forumski fašisti, spletni troli, antifeministi, transfobiki, suvereniisti, kriptofašisti, krščanski mačisti, moški brez očeta, osamljeni fantje, ki so prepričani, da belci doživljajo genocid – nujno potrebujejo dobrega psihoterapevta. In Peterson je natanko to – njihov psihoterapevt. »Govorite, kar mislite. Izrazite svoje želje, kot da imate pravico do njih – vsaj enako pravico kot drugi. Hodite pokončno in z dvignjeno glavo glejte naprej. Drznite si biti nevarni,« jim svetuje. »S seboj ravnajte kot z nekom, ki ste mu dolžni pomagati ... Primerjajte se s tem, kar ste bili včeraj, ne s tem, kar je nekdo drug danes.« Tistim, ki se čutijo majhne, poražene, izrinjene, ponižane in zatirane, dviguje moralo. »Govorite samo to, kar vas dela močne ... Imate življenjsko pomembno vlogo, ki jo morate odigrati v razvijajoči se usodi sveta ... Opreделите, kdo ste ... Prečistite svojo osebnost ... Trkajte in se vam bo odprlo!« And so on and so on.

Ni dvoma, jezni belci, vsi tisti, ki so izvolili Trumpa, tisti, ki razgrajajo na forumih, tisti, ki hočejo svoje domovine narediti spet velike in tako »čiste« kot nekoč, tisti, ki volijo »Evropo narodov«, tisti, ki mislijo, da trpijo, ker so nedolžni, tisti, ki hočejo tragično nerazumnost svojih življenj uravnotežiti z nerazumno predanostjo fašizmu, tisti,

ki verjamejo, da bodo kristjane zamenjali muslimani (in da Zahod čaka islamizacija), tisti, ki so – tako kot množični morilci – prepričani, da neuspehi, ki jih doživljajo (in trpljenje, ki jim ga je naložilo življenje), upravičujejo njihovo sovraštvo do tujcev, priseljencev, beguncev in sploh drugačnih, tisti, ki po analogiji z antisemiti ponavljajo »nič nimam proti migrantom, samo red pa mora biti« (»nič nimam proti Judom, samo red pa mora biti«), tisti, ki svojo paranojo utemeljujejo na teorijah zarote, tisti, ki mislijo, da proti moškim obstaja zarota (LGBTQ, #MeToo ipd.) in da so univerzitetne elite sovražne do moških, tisti, ki verjamejo, da so za njihove neuspehe, poraze, tegobe, nesreče, bolečine in frustracije, za njihovo nelagodje, nejevoljo, malodušje, grenkobo, razočaranje in trpljenje krivi politična korektnost, feminizem, teorija spola (spol je družbeni konstrukt, moški je zatiralec, kultura je produkt moškega zatiranja ipd.) in »kulturni marksizem«, katerih cilj naj bi bila uvedba totalitarizma in »nečloveških idej« ter popolno uničenje zahodnih svoboščin in svobode govore (če vprašate Žižka, potem je politična korektnost itak prej »liberalno-levi načrt za uničenje vsakršnega radikalnega levičarskega gibanja«) – vsi ti liki, vsi ti toksični mučenci naše dobe, ki jim ne bo nihče, še najmanj država, predpisoval, kako naj govorijo, in ki obenem pozabljajo, da je bilo leta 1945 vsem žal, da je imel Hitler svobodo govora, res potrebujejo psihoterapevta.

Peterson jim prikimava, jih razume in treplja, sočustvuje z njimi, celo trpi zanje. Ja, levica gre predaleč – in on trpi! Videti je kot guru, patriarh, mesija, apostol, ki ne pusti, da bi njegovi otroci – njegovi feni, njegovi sledilci – postali predmet prezira. Lahko bi bil tudi Trumpov terapevt,

navsezadnje, v sedmem pravilu pravi: »In, predvsem, ne laži. Ne laži o ničemer, nikoli. Laganje vodi v pekel. Velike in majhne laži nacističnih in komunističnih držav so povzročile smrt milijonov ljudi.«

Sami pa dobro veste, kaj se zgodi, ko skuša kdo reševati in pomagati – ustvari nove probleme. Hočeš nekaj dobrega, posledice pa so potem katastrofalne, bi dahnil Žižek, heglovec, ki prekleto dobro ve, da ni čistih dejanj, da se cilj v samem udejanjevanju spreminja in da nikoli ne veš, kakšna bo posledica tvojih – magari dobrih, pošteni, iskrenih – dejanj. Zato je tudi nekje vmes pripomnil, ja, sprejeti moramo breme svobode in trpljenje, ki jo spremlja, toda ne smemo se zaljubiti v svoje trpljenje in si domišljati, da je naše trpljenje dokaz naše pristnosti in iskrenosti – Peterson namreč počne natanko to. Svojemu ljudstvu sporoča: Če trpite, potem ste na pravi poti! »Življenje je trpljenje.« Morate trpeti! »Trpljenje je norma.« Toda pomoč ni nikoli daleč – vedno vam lahko pomagajo moje knjige, moja predavanja, moji tviti, moji spletni nastopi, moji podkasti, moj kanal na YouTubu, moj Patreon, moje storitve in linija mojih licenčnih izdelkov, recimo z jastogom ozaljšane gamaše, nogavice in blazine ter hoodie z napisom »Stand up straight with your shoulders back«. Cena? Malenkost: 44,99 USD. Bolj ko trpijo, bolje zanj – in za njegovo podjetje.

Peterson, ki komaj čaka, da mu kdo reče Hitler, ker je to zelo dobro za biznis, živi v non-stop reklami zase. Zato je tudi delal vse, čisto vse, da bi njegova debata z Žižkom – »čudnim marksistom«, kot ga je imenoval – komercialno čim bolj uspela, da bi torej kapitalizem zmagal. Zato je verjetno Žižka izzval na dvoboj – ker ima množico fenov. In

zato je ploskal, ko je Žižek – na koncu svojih desetih minut za »ovržbo« – rekel, da je pesimist, da ne vidi izhoda in da se bo trpljenje v kapitalizmu nadaljevalo.

Da bi pa ljudje, ki jih nagovarja, čim bolj in čim dlje trpeli, jih straši – recimo s »kulturnim marksizmom«, ki zahodne moške feminizira in razglaša za zatiralce. Straši jih, da bi trpeli – in ga potrebovali. Pomagajte mi, da vam pomagam, da mi pomagate! Zato tudi tako prezira »kulturni marksizem« in revolucije, radikalne spremembe sveta, družbe in življenja. Ne potrebujete revolucije – jaz vam lahko pomagam! Pozabite na revolucijo – jaz sem protistrup za vaš kaos, za vaš individualni pekel! Razlog več, da jih poziva, naj opustijo maščevalnost, zamerljivost in zavist – revolucija je pač trenutek, ko ljudje svojo maščevalnost pritirajo do skrajnosti.

»Spravite svoj dom popolnoma v red, preden kritizirate svet.« In: »Ne preurejajte države, dokler niste preuredili svojega življenja,« pravi Peterson v knjigi 12 pravil za življenje. Vidite, rešitev je v terapiji – v sprejemanju pravil, poslušnosti, discipline, dogem, religioznih prepričanj, v osebni preobrazbi, ne pa v revoluciji ali razrednem boju. »Življenje nima problema. Vi ga imate.« Sami ste torej krivi, da ste v težavah. Žižek se ni strinjal: Kaj, če je vaš dom v krizi le zato, ker je v krizi kapitalizem? Mar ni sreča odvisna prav od tega, kako »pospravljen« je kapitalizem? In končno: Mar ni gulag deloval natanko tako – mar niso v njem pristali prav ljudje, ki so priznali, da so sami krivi?

Peterson, ki ima 20. stoletje za totalno grozljivko (no, 21. stoletje bo še hujše, saj bodo v njem umrli še vsi tisti, ki so preživel 20. stoletje!), tudi med debato ni mogel brez knjige Otočje Gulag, v kateri je Solženicin razkril nečloveško

zakulisje stalinističnega taboriščnega sistema, »ki je do konca razbila moralno verodostojnost komunizma« in ki je – ob izidu v Franciji – številne levičarje odvrnila od komunizma, revolucije in razrednega boja. Ali bolje rečeno: ti levičarji – »postmoderni neomarksisti«, bi jim rekel Peterson – so razred zamenjali z identiteto, revolucijo pa z bojem za človekove pravice. V tem, kar so storili ti »postmoderni neomarksisti«, ni bilo nič marksističnega, pravi Žižek, toda ta poraz jih je navdajal z ugodjem: ko so se borili za človekove pravice, so imeli vedno prav. To jim je dajalo občutek moralne superiornosti.

In politična korektnost – strah in trepet alternativne desnice, etnonacionalistov, konspirologov, spletnih trolov, Trumpovih volivcev, Petersonovih fenov ipd. – je postala forma tega občutka moralne superiornosti. Žižek je svoje dvome o zveličavnosti politične korektnosti parafraziral tudi v Torontu (Kaj je marksističnega v njihovi politični korektnosti? To je le impotentno moraliziranje brez prave volje do radikalne spremembe; liberalci, ki slavijo politično korektnost, le priznavajo, da so izgubili; če levica ne bo prepoznala omejenosti svojega projekta, svojega »puritanskega moralizma«, bo še naprej izgubljala.), dvomi o zveličavnosti politične korektnosti so ga stali številnih fenov, prijateljev, angažmajev in medijskih objav, a tu se moramo spomniti, kaj o politični korektnosti pravi v svoji zadnji knjigi – Kot tat sredi noči: »Če hočemo Zahodnjaki res preseči rasizem, potem moramo za začetek opustiti politično korektni proces samookrivljanja.« Kaj se je zgodilo, vemo: Zahodnjaki sebe krivijo za vse zlo na svetu, v katastrofah tretjega sveta in terorističnem nasilju vidijo le reakcije na zločine Zahoda. Prišlo je do obrata: »Če ne moremo

biti več dobrohotni gospodarji tretjega sveta, potem bomo pa vsaj privilegiran vir zla, pokroviteljsko jih bomo oropali odgovornosti za lastno usodo.« Pomeni: »Če je država tretjega sveta vpletena v hude zločine, to nikdar ni njena polna odgovornost, temveč je vselej zapoznela posledica kolonizacije.«

Logika politične korektnosti sproži argumentacijo, ki gre takole: »Sam imam debelo kožo, seksistični in rasistični sovražni govor, pa tudi posmehovanje manjšinam me ne prizadene, vendar govorim v imenu vseh, ki bi jih to lahko prizadelo.« Ta argumentacija se sklicuje »na domnevne navivne Druge, ki potrebujejo zaščito, ker bodisi ne bodo dojeli ironije bodisi ne prenesejo napadov.« Zatiranje ostane, zatirani pa morajo biti »zdaj še hvaležni liberalcem, ker jih poskušajo zaščititi«. Zakaj liberalci to počnejo? Iz preprostega razloga: zaradi ugodja, ki jim ga daje pokroviteljsko »občutje lastne moralne superiornosti nad drugimi – bolj ko begunce zavračajo, bolj ko se povečuje protiimigrantski populizem, bolj se te lepe duše počutijo zmagovalno: 'Vidite, groza se nadaljuje, prav smo imeli!'«

»Če si levičar, še ne pomeni, da moraš biti politično korekten,« je rekel Žižek, ko je moderator oba, njega in Petersona, pozval, naj povesta, kaj je tisto, po čemer naj publika pomni to debato. Peterson pa je rekel, da bi si želel, da bi publika to debato pomnila po »moči komunikacije med ljudmi z različnimi pogledi na svet«.

In to mi je padlo v oči. To so namreč po debati in pred njo poudarjali tudi Petersonovi feni. V slogu: Samo da je debata! Bolje debata kot vojna! So hoteli reči: Če ne bo debate, bo vojna? So hoteli reči: Debatirajte z nami, če ne bo vojna? Zdi se, kot da se Petersonovi feni zavedajo, kam pelje to,

kar govorijo, da se torej »spontano« zavedajo, da je prav takšna retorika – podobna njihovi! – pripeljala do strahot fašizma in druge svetovne vojne.

Navsezadnje, tudi sam Peterson v knjigi 12 pravil za življenje pomenljivo opozarja, da začne moške, ki jih kulturni marksizem, feminizem in politična korektnost silijo v feminizacijo, vse bolj in bolj zanimati fašistična politična ideologija. Od tod Trump, pravi – in od tod vzpon skrajno desnih političnih strank v Evropi.

In ko njegovi feni rečejo, »Debatirajte z nami!«, hočejo dejansko reči: Pomagajte nam, da ne naredimo koraka preveč! Pomagajte nam, da ne postanemo maščevalni, zamerljivi, okrutni! Preprečite nam fašizacijo! Ne silite nas v fašizem – debatirajte z nami, pogovarjajte se z nami, pogajajte se z nami! Če ne boste z nami debatirali, če nas ne boste poslušali, potem veste, kaj čaka svet – fašizem, vojna, vojni zločini, povojni poboji, teror. Patologija 20. stoletja. Pono vitev apokalipse. Če se ne boste pogajali z nami, če ne boste popustili, če nas ne boste nehali feminizirati, bomo vse skupaj razstrelili!

Lahko bi rekli, da etnonacionalisti le narcistično in grandomansko napihujejo svojo pomembnost – in da je še dobro, da imajo terapevta. Lahko bi rekli, da niso fašisti, a da se zavedajo, da bi lahko to postali. In seveda, lahko bi rekli, da so se Petersonovi feni, patološko alergični na muslimane, prelevili v »džihadistične« karikature svoje lastne islamofobije – če nas boste žalili, bomo vse skupaj razstrelili!